

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

การฝึกความไวเป็นกลุ่ม (Group Sensitivity Training) ถึงแม้จะเป็นที่รู้จักในวงการจิตวิทยา และการแนะแนว ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1940 แล้วก็ตาม แต่ยังไม่เป็นที่นิยมและยอมรับของนักจิตวิทยาและนักการศึกษามากนัก¹ โรเจอร์ส² (Rogers, 1970) ได้เคยกล่าวไว้ว่า " คนส่วนมากยังเข้าใจผิดว่า กระบวนการกลุ่มสามารถทำให้สมาชิกที่ได้รับการฝึกได้รับความกระทบกระเทือนทางจิตใจได้ " มาร์แชล³ (Marshall, 1970) ได้เคยปราศรัยไว้เช่นกันว่า " นักการศึกษายังเข้าใจว่าการฝึกความไวเป็นวิธีการล้างสมอง (Brainwashing) ที่กองทัพจีนคอมมิวนิสต์เคยใช้กับเชลยทหารชาวอเมริกันในสงครามเกาหลี " นอกจากนี้ยังมีผลการวิจัยของนักจิตวิทยาและนักการศึกษาที่มีความขัดแย้งกัน โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับผลของการฝึกความไวเป็นกลุ่มที่มีต่ออัตมโนทัศน์ของผู้รับการฝึก เช่นการวิจัยของ โรเจอร์ส⁴ (Rogers, 1970) ซึ่งใช้แบบสอบถามประมาณ 500 ฉบับ ส่งไปยังบุคคลต่าง ๆ ที่เคยได้รับการฝึกจากเขา เพื่อติดตามผลการฝึกที่ผ่านมาว่าสามารถช่วยให้อัตมโนทัศน์เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นเพียงไร ผลจากการวิจัยจากแบบสอบถามที่ได้รับคืนมา 481 ฉบับ พบว่าส่วนใหญ่ยอมรับว่าการฝึกมีคุณค่าต่อความรู้สึกนึกคิด และพฤติกรรมของเขามาก

¹Jon D. Boller and Joyce D. Boller, "Sensitivity Training and the School Teacher," Journal of Educational Research 66:7 (March, 1972), p.309

²Carl R. Rogers, Carl R. Rogers and Encounter Group (New York: Horffer&Row, 1970), p.137

³Stuart A. Marshall, "Leadership and Sensitivity Training," Journal of Education (Boston: Boston University, 1970), pp.18-22

⁴Carl R. Rogers, op.cit., pp.137-139

ควินแมนและฟูลด์ส์⁵ (Quinan and Foulds, 1970) ได้ทำการศึกษาต่อมาจากโรเจอร์ส โดยใช้การฝึกแบบ Marathon Group ซึ่งให้ทุกคนทำกิจกรรมเกี่ยวกับการแสดงบทบาทและการสื่อสารด้วยคำพูดโดยการอภิปรายการฝึกใช้เวลา 30 ชั่วโมงติดต่อกัน ผู้รับการฝึกคือ อาสาสมัคร 10 คน ชาย 6 คน หญิง 4 คน และมีกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้รับการฝึกเลยอีก 10 คน ก่อนและหลังการฝึกทั้งสองกลุ่มได้รับการทดสอบด้วยแบบทดสอบชุด Personal Orientation Inventory (POI) ซึ่งเป็นมาตรประเมินค่าเกี่ยวกับอัตมโนทัศน์ 12 ด้านของชอสโตรม (Shostrom, 1966) ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นคะแนนการทดสอบก่อนและหลังการฝึก โดยใช้ t-test พบว่า อัตมโนทัศน์ของผู้รับการฝึกเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น 7 ด้าน เช่น ด้านคุณค่าตนเองตามความเป็นจริง ด้านความสามารถในการสร้างมนุษยสัมพันธ์ และด้านความสามารถในการควบคุมความรู้สึกและอารมณ์ของตน เป็นต้น ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของยังและจาคอบสัน⁶ (Young and Jacobson, 1970) ที่วางแผนการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูลแบบเดียวกัน ใช้แบบทดสอบชุดเดียวกัน แต่ใช้กลุ่มตัวอย่างกลุ่มละ 14 คนใช้เวลาฝึก 15 ชั่วโมง

⁵Jame F. Quinan and Melvin L. Foulds, "Marathon Group Facilitator of Personal Growth," Journal of Counseling Psychology, 17:2 (1970) pp. 145-149.

⁶Edward R. Young and Leonard I. Jacobson, Effects of Time Extended Marthon Group, " Journal of Counseling Psychology, 17:3 (1970) pp. 247-251.

เทรปปาและฟรีค⁷ (Treppa and Frike, 1972) ได้ทำการวิจัย เพื่อทำการทดสอบผลการวิจัยของควิแนนและฟุคส์ โดยใช้กลุ่มทดลอง 11 คน หญิง 7 คน ชาย 4 คน และกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้รับการฝึกเลย 11 คนเช่นกัน แบบทดสอบที่ใช้คือ แบบทดสอบชุด Personal Orientation Inventory (POI) สำหรับวัด อคติโนทัศน์ 6 เดือนหลังจากการฝึก และชุด Minnesota Multiphasic Inventory (MMPI) กับชุด Interpersonal Checklist ใช้วัดความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนพบว่า กลุ่มที่ได้รับการฝึกมีการเปลี่ยนแปลงอคติโนทัศน์ไปในทางที่ดีขึ้นในด้านความสามารถในการควบคุมตนเอง คุณค่าของการมีชีวิตอยู่ ความนับถือตนเอง การยอมรับตนเอง ความเข้าใจความเป็นมนุษย์ ความสามารถในการสร้างมนุษยสัมพันธ์ และความคิดเกี่ยวกับตนเองที่เป็นอุดมคติ (Self-Ideal)

อย่างไรก็ตามถึงแม้ผลการวิจัยดังกล่าวจะแสดงให้เห็นว่า การฝึกความไว เป็นกลุ่มมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงอคติโนทัศน์ของผู้รับการฝึกให้ดีขึ้นได้ แต่ก็มีนักจิตวิทยา และนักการศึกษาคนอื่น ๆ ที่ไม่ยอมรับและโค้รายงานการวิจัยที่มีผลขัดแย้งกับการวิจัยที่กล่าวมาแล้ว อาทิเช่น คณะผู้แนะนำของศูนย์แนะนำ มหาวิทยาลัยแมสซาชูเซตส์⁸ (Counseling Center Staff University of Massachusetts, 1972)

⁷Jerry A. Treppa and Lawrence Frike, "Effects of Marathon Group Experience, "Journal of Counseling Psychology, 17:2 (1972) pp. 466-468.

⁸Counseling Center Staff University of Massachusetts, "Effects of Three Types of Sensitivity Training Group on Changes in Measures of Self-Actualization, "Journal of Counseling Psychology, 19 : 3(1972), pp. 253-254.

ไต่ทำการวิจัยเพื่อดูผลของการฝึกความไวที่มีต่ออัตมโนทัศน์ โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง 42 คน ซึ่งได้จากการสุ่มจากนิสิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม กลุ่มตัวอย่าง 42 คนแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม แต่ละกลุ่มจะได้รับการฝึกที่แตกต่างกันคือ กลุ่มที่ 1 ได้รับการฝึก 5 ครั้ง ๆ ละ 2 ชั่วโมง กลุ่มที่ 2 ฝึก 5 ครั้ง แต่ไม่กำหนดเวลา และกลุ่มที่ 3 ได้รับการฝึกแบบ Marathon Group ใช้เวลานาน 30 ชั่วโมง โดยให้ผู้นำกลุ่มที่เป็นนิสิตปริญญาโท วิชาจิตวิทยา 2 คนต่อ 1 กลุ่ม แบบทดสอบที่ใช้คือ ชุด Personal Orientation Inventory (POI) จากการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนรวมพบว่าการฝึกความไวไม่สามารถเปลี่ยนแปลงอัตมโนทัศน์ในทุก ๆ ด้านของผู้รับการฝึกทั้ง 3 กลุ่ม ไต่ผลการวิจัยครั้งนี้ จึงเป็นการวิจัยที่ขัดแย้งการวิจัยที่กล่าวมาแล้ว แต่สอดคล้องกับผลการวิจัยของแคมป์เบลล์กับคันทเน⁹ (Campbell and Dunnette, 1967) และแกซดา กับลาเซน¹⁰ (Gazda and Larsen, 1968) ที่ทำการวิจัยไต่ผลเช่นเดียวกันมาก่อน และไม่เชื่อว่า วิธีฝึกความไวจะเปลี่ยนแปลงอัตมโนทัศน์ได้ ต่อมาแรพพอร์ตกับคณะ¹¹ (Rappaport, et.al., 1973) ไต่ทำการวิจัยเพื่อทดสอบผลของการฝึกความไวเป็นกลุ่ม โดยเปรียบเทียบกับการทำตามแบบอย่าง (Modeling) และการสอน (Instruction) ใช้กลุ่มตัวอย่างอาสาสมัครที่เป็นนักศึกษา 3 กลุ่ม แต่ละกลุ่มได้รับการฝึกแตกต่างกันคือ การฝึกความไวเป็นกลุ่ม การให้ทำตามแบบอย่างและการสอน หลังจากการฝึกแล้วทุกคนจะได้รับการประเมินผลการฝึกด้วยวิธีการสัมภาษณ์เกี่ยวกับทัศนคติและความรู้สึกเกี่ยวกับประสบการณ์จากการฝึก และได้รับการสังเกตและประเมินพฤติกรรมความเป็นผู้นำการมีมนุษยสัมพันธ์จากผู้ฝึก ผลจากการวิจัย พิจารณาจากค่าเฉลี่ย และการวิเคราะห์ความแปรปรวนพบว่า นักศึกษากลุ่มที่ให้ทำตามแบบอย่างมีการเปลี่ยนแปลง

⁹Ibid, p. 253

¹⁰Loc. cit.

¹¹Julian Rappaport et.al., " Modeling, Sensitivity Training and Instruction, " Journal of Consulting and Clinical Psychology 40 : 1(1973), pp. 99-107.

ในด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเอง และพฤติกรรมความเป็นผู้นำและการมีมนุษยสัมพันธ์มากที่สุด ส่วนกลุ่มที่ได้รับการฝึกความไวเป็นกลุ่มและกลุ่มที่ได้รับการสอนใดผลไม่แตกต่างกัน นอกจากนี้ มาร์ค คอนรี และฟอสเตอร์¹² (Marks, Conroy and Foster, 1973) ยังได้รายงานยืนยันว่า การฝึกความไวเป็นกลุ่มไม่ว่าจะมีผลในการเปลี่ยนแปลงอัตมโนทัศน์ใดดังที่ ควินัน และฟูลด์¹³ (Quinan and Foulds, 1970) รายงานผลการวิจัยไว้ มาร์คและคณะได้วิจารณ์ว่า " ผลการวิจัยของควินัน และฟูลด์ครั้งนี้อาจเนื่องมาจากความบกพร่องในการวิจัยเช่นการใช้ t-test ในการวิเคราะห์ข้อมูลและกลุ่มตัวอย่างที่เป็นอาสาสมัคร สำหรับการวางแผนการวิจัยแบบ Pretest - Posttest Design โดยไม่คำนึงถึงอิทธิพลของตัวแปรร่วมอื่น ๆ และแบบทดสอบชุด POI ที่นำมาใช้นั้นก็มีข้อบกพร่องก็มีความเที่ยงตรงต่ำ, มีปัญหาที่ตกลงกันไม่ได้ในการให้คะแนนและข้อสอบบางข้อมีปรากฏในแบบทดสอบชุดย่อย ๆ (Subscale) มากกว่า 1 ชุดเป็นต้น " ¹⁴

¹² Stephen E. Marks, Robert F. Conroy and Stephen F. Foster
" The Marathon Group Hypothesis - An Unanswered Question " Journal of Counseling Psychology, 20 : 2 (1973) pp.185 - 187.

¹³ Jame F. Quinan and Melvin F. Foulds, Loc.cit.

¹⁴ Stephen E. Marks, Robert F. Conroy and Stephen E. Foster,
op.cit., p.180.

ความขัดแย้งในด้านการวิจัยดังกล่าวจึงเป็นมูลเหตุจูงใจประการแรกที่ทำให้
ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะทำการศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เพียงพอมากขึ้นโดย กำหนดวิธี
ดำเนินการวิจัยให้สอดคล้องกับข้อเสนอแนะของ มาร์ค และ คณะ¹⁵ (Marks et al.,

1973) คือ วางแผนการวิจัยแบบ Pretest - Posttest Design
กลุ่มตัวอย่างที่ใช้จึงได้จากการสุ่มตัวอย่าง ใช้เวลาการฝึกนาน 1 เดือน เพื่อเว้นช่วงเวลา
ระหว่าง Pretest และ Post test ให้นานขึ้น เป็นการกำจัดผลรวมของการ
ทดสอบก่อนฝึก และใช้วิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนรวมในการวิเคราะห์ข้อมูล แทนการ
ใช้ t - test เป็นต้น

อนึ่ง การวิจัยครั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ คือนักศึกษาวิทยาลัยครูที่มีคะแนนจากแบบ
ทดสอบวัดอ้อมโนทัศน์ อยู่ในกลุ่มต่ำ 25 % โดยผู้วิจัยได้ยึดถือตามความเห็นของเฮิร์ ลอค¹⁶
(Hurlock, 1967) ที่ว่า " บุคคลที่ง่ายต่อการ เปลี่ยนแปลงอ้อมโนทัศน์ คือเด็กวัยรุ่น
ที่มีปัญหาในการปรับตัวหรือมีอ้อมโนทัศน์ต่ำ เพราะบุคคลดังกล่าวมีลักษณะบุคลิกภาพ หรือความ
รู้สึกนึกคิดไม่เข้ารูปเข้ารอยและไม่คงที่แน่นอน " ดังนั้นถ้าการฝึกความไวเป็นกลุ่ม สามารถ
เปลี่ยนแปลงอ้อมโนทัศน์ได้จริง ก็ควรจะเปลี่ยนแปลงอ้อมโนทัศน์ ของบุคคลประเภทนี้ได้
มากกว่าบุคคลประเภทอื่น

มูลเหตุจูงใจอีกประการหนึ่งสำหรับการวิจัยครั้งนี้ก็คือ ถึงแม้การฝึกความไว
เป็นกลุ่ม หรือกระบวนการกลุ่ม จะเป็นที่รู้จักในสถาบันการศึกษา และหน่วยราชการต่าง ๆ

¹⁵ Loc cit.

¹⁶ Elizabeth B. Hurlock, Adolescent Development

(3rd. ed.; New York: McGrawHill Company, 1967),
pp.677-679.

อย่างแพร่หลายแล้วก็ตาม ก็มีเพียงรายงานที่ยืนยันว่าการฝึกความไวมีคุณค่าในการเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิตให้ดีขึ้นทั้งในด้านความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรม แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์การวิจัยที่เป็นหลักฐานแสดงว่าสมาชิกที่ได้รับการฝึกมีการเปลี่ยนแปลงในด้านความรู้สึกนึกคิด พฤติกรรมหรือบุคลิกภาพ ในทางที่ดีขึ้นหรือเลวลงมากนักเลยสักนิด ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งที่จะศึกษาผลของการฝึกความไวเป็นกลุ่มที่มีต่ออัตมโนทัศน์ อย่างมีกฎเกณฑ์ เพื่อหาข้อมูลในการวิจัยที่เป็นประโยชน์แก่วิชาจิตวิทยาและการแนะแนว ในโอกาสต่อไป

การฝึกความไวเป็นกลุ่ม

การฝึกความไวเป็นกลุ่มหรือที่นักจิตวิทยาบางคนใช้ชื่อว่า T - Group¹⁷ Brainstorming, Creativity Group¹⁸ Encounter Group¹⁹, Marathon Group²⁰, Group Process²¹ และ Sensitivity Training²² ฯลฯ มีวิวัฒนาการและความเป็นมาโดยเริ่มต้น

¹⁷Eugene T. Glendlin and John Beebe, "An experimental Approach to Group Therapy", Journal of Research and Development in Education (Winter, Vol 1 No. 2, 1968) pp. 20 - 26.

¹⁸Jon D. Boller and Joyce D. Boller, Loc.cit.

¹⁹Carl R. Rogers, op.cit. 183 p.

²⁰Jame F. Quinan and Melvin L. Foulds, Loc.cit.

²¹Halbert E. Gully, Discussion, **Conference and Group Process**, (New York: Holt Rinehart and Winton, inc., 1963), p. 3

²²Stuart A. Marshall, op.cit. p. 18

จากแนวคิดของเคิร์ท เลวิน (Kurt Lewin) ซึ่งได้ทำการศึกษาเรื่อง "พลังกลุ่ม" (Group Dynamics) ในแง่พฤติกรรมของมนุษย์ที่เกิดขึ้นภายในกลุ่มระหว่างปี 1930-1948²³

ในปี 1945 ได้มีการจัดตั้งศูนย์ "วิจัยพลังกลุ่ม" ขึ้นที่เมืองแอนน์ อาร์เบอร์ (Ann Arbor) ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยมีเลวินเป็นผู้ดำเนินงาน ซึ่งนับว่าเป็นการเริ่มทดลองในห้องปฏิบัติการเป็นครั้งแรก²⁴ ต่อมาในปี 1946 ได้มีการฝึกพลังกลุ่มกับคนงาน (Intergroup Relations Workers) ที่คอนเนตทิคัต (Connecticut) โดยเลวิน ซึ่งขณะนั้นเป็นผู้อำนวยการศูนย์วิจัยพลังกลุ่มที่แมสซาชูเซตส์ จึงนับเป็นก้าวแรกที่มีการนำการฝึกกลุ่มมาใช้ในการฝึกมนุษย์สัมพันธ์ โดยใช้วิธีการฝึกในห้องทดลองและต่อมาในปี 1947 ก็ได้นำ The Connecticut Experiment มาดำเนินการที่ Gould Academy เมืองบีเทล (Bethel) มลรัฐเมน (Maine) โดยผู้ฝึกคณะเดิมฝึกกับผู้นำจากวงการอุตสาหกรรม คณะรัฐบาล มหาวิทยาลัย การฝึกครั้งนี้ได้นำวิธีการฝึกที่เรียกว่า T-group หรือวิธีการฝึกในห้องปฏิบัติการ (Laboratory Training) มาใช้ในการฝึกที่เน้นมนุษย์สัมพันธ์และการเป็นผู้นำ²⁵

ต่อมาในปี 1946 โรเจอร์ส²⁶ ได้ตั้งศูนย์แนะแนวที่มหาวิทยาลัยชิคาโก เพื่อเปิดการแนะแนวให้แกทหารชาวอเมริกันที่กลับมาจากการรบให้เป็นผู้เข้าใจตนเอง และ

²³John W. Mc. David and Hubert Harari, Social Psychology, Individual Group Societies (2d.ed.; New York:Harper & Row Publishers, 1969) p. 237.

²⁴A.K. C. Ottaway, Learning through Group Experiences (London:Roughledge and Kegan Paul, 1966) p. 1.

²⁵John W. Mc. David, and Herbert Harari, op.cit., p. 238.

²⁶Carl R. Rogers, and John L. Wallen, Counseling with Returned Service men, (New York:Mc Graw Hill Book Company Inc., 1949), p. 324.

เข้าใจถึงทัศนคติเกี่ยวกับตนเองและผู้อื่น ผลงานของโรเจอร์กับคณะเรียกว่า " Chicaco Group " ได้มีการนำมาใช้อย่างแพร่หลายในการฝึกกลุ่มแบบเร่งรัด (Intensive Group Experience) ซึ่งเป็นการพัฒนาส่วนบุคคล และการปรับปรุงความสัมพันธ์และการสื่อสารระหว่างบุคคล ซึ่งมีส่วนช่วยในการบำบัดทางจิตมากกว่าวิธีการของเลวิน

ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) ก็เป็นผู้ที่มีความสำคัญมากต่อการพัฒนาการฝึกหลังกลุ่ม และการฝึกความไวเป็นกลุ่ม เขาใช้กลุ่มทางสังคม (Social Group) มาเป็นวิธีการในการบำบัดทางจิต (Psychotherapy) ซึ่งก่อให้เกิดศูนย์วิจัยเกี่ยวกับห้องกลุ่มที่สำคัญขึ้นในอังกฤษชื่อว่า Tavistock Clinic ในปี 1947²⁷

นับจากปี 1947 เป็นต้นมาได้มีผู้นำหลักการของหลังกลุ่มไปใช้ในการฝึกด้านต่าง ๆ เช่น การฝึกให้เข้าใจตนเองอย่างถูกต้อง (Self-Awareness) การฝึกมนุษยสัมพันธ์ และความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี เพื่อแก้ปัญหาและการสร้างสัมพันธ์อันดีในสังคมนวมทั้งเพื่อการพัฒนาบุคลิกภาพ และบำบัดผู้ป่วยทางจิต และเพื่อจุดประสงค์อื่น ๆ ในวงการต่าง ๆ ซึ่งรวมทั้งในวงการศึกษาคด้วย

การฝึกความไวเป็นกลุ่ม (Group Sensitivity Training) ก็เป็นการฝึกกลุ่มที่มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกัน การฝึกหลังกลุ่มหรือกระบวนการกลุ่มวิเคราะห์ (Group process) หรือ T-group จนแยกกันไม่ออก จนอาจจะพูดได้ว่า การฝึกความไวเป็นกลุ่มก็คือ การฝึกหลังกลุ่ม (Group Dynamics) ที่เน้นความสำคัญของการอภิปราย ให้ข้อสังเกต (feedback) แก่กันและกัน และความรู้สึกที่เกิดขึ้นขณะนั้นเป็นหลักนั่นเอง

²⁷John W. McDavid and Herbert Harari, op.cit., p. 238.

²⁸Lee C. Deighton, " Small-Group Instruction, " The Encyclopedia of Education (New York : The MacMillan Comapny and the Free Press, 1971), p. 255.

เวชลเลอร์ แมสซาริก และเทเนนไบม²⁹ (Wescheler, Massarik and Tennenbaum) ได้ให้ความหมายของการฝึกความไวเป็นกลุ่มไว้ว่า "เป็นวิธีที่ใช้ในการฝึกเอกัตบุคคลให้เกิดความเข้าใจและมีประสบการณ์เกี่ยวกับมนุษย์และเหตุการณ์ต่าง ๆ ใคอย่างเต็มที่เพื่อให้เข้าใจตนเอง และรู้จักตนเองอย่างละเอียดถูกต้อง ช่วยให้เขาสามารถค้นหาความหมายของชีวิต และช่วยให้เขาพัฒนาบุคลิกภาพใคอย่างเต็มที่"

มาร์แชล³⁰ (Marshall, 1970) ได้ให้คำจำกัดความของการฝึกความไวเป็นกลุ่มไว้เช่นกันว่า

การฝึกความไวเป็นกลุ่มเป็นประสบการณ์ในห้องทดลองที่มีสมาชิกตั้งแต่ 8 ถึง 12 คนขึ้นไป พรอมควยผู้นำกลุ่มเป็นผู้ฝึก ทุกคนมีสัมพันธู์เกี่ยวของกันเพื่อเรียนรู้จากการประทุះสังสรรคกับวงสมาชิกทุกคนที่ต่างก็ดิรนไปสูการพัฒนาศ้นสุดยอกของกลุม ขอมูลที่นำมาศึกษาคือ ขอมูลที่เป็นจริงจากสังคฆและขอมูลที่เป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นขณะนั้น คั้งนั้นหน้าที่ของสมาชิกแต่ละคนมี 2 ประการ ประการแรกคือ การทำกิจกรรมหรืองานที่รับมอหมายให้เสร็จ และประการที่สองคือ การรับผิดชอบตอกระบวนกรที่คำเป็นอยู่ กระบวนกรนั้นก็คือ ความรู้สึก ความตอการร คานิยม ทัศนคติ และการรับรู้ของสมาชิกภายในกลุมที่เกิดขึ้นจากการประทุះสังสรรค สมาชิกทุกคนจะตองพัฒนาตัวเองให้ไว (sensitive) ตอพฤติกรรมที่เป็นคำพูด ทาทาง และสัมผัส ตลอดจนความรู้สึก ความตอการร คานิยม ทัศนคติ และการรับรู้ทั้งของตนเองและผูอื่น ผลที่จะเกิเกิดขึ้นจากการฝึกก็คือ ประสิทธิภาพในการสรารวมมนุษย์-สัมพันธู์ และการพัฒนาในคานคานิยม ความตอการร ทัศนคติ ความรู้สึก และการรับรู้ ตอพฤติกรรมและความรู้สึกของผูอื่น

²⁹Tisana Tiansame, "A Model for Pre-service Teacher Training in Human Relations for Thailand." (Unpublished Ph.D. Dissertation, Arizona State University), p. 74.

³⁰Stuart A. Marshall, op.cit., p. 18.

สุธีรพันธ์ กรดักษ์³¹ และทิสนา เทียนเสมอ³² (Tisana Tiansame)

ได้แยกวิธีการฝึกความไวเป็นกลุ่มไว้ ดังนี้

1. วิธีการฝึกในห้องปฏิบัติการ (The Laboratory Method)
2. การแสดงบทบาทสมมุติ (Role Playing)
3. เกมส์และการสร้างสถานการณ์สมมุติ (Games and Simulations)
4. การแก้ปัญหาเรื่องที่กำหนดให้ (Case Method)
5. การอภิปราย (Group Discussion)

1. การฝึกในห้องปฏิบัติการ (The Laboratory Method)

เป็นการฝึกที่มีการสร้างสถานการณ์การเรียนรู้ไวก่อน เพื่อฝึกการเรียนรู้เกี่ยวกับพฤติกรรม ทักษะและค่านิยมให้กับมนุษย์ สมาชิกทุกคนจะทำหน้าที่ให้อภิปราย (feedback) เกี่ยวกับพฤติกรรมที่แสดงในระหว่างการฝึก เนื้อหาการฝึกไม่ตายตัวขึ้นอยู่กับลักษณะ ประสบการณ์ และปัญหาของสมาชิกแต่ละคนที่รวมกลุ่ม กระบวนการในการวิเคราะห์เนื้อหาจะเน้นที่ทัศนคติ แนวคิด การไวต่อการรับรู้ และทักษะในการแสดงพฤติกรรมของสมาชิกแต่ละคนเป็นสิ่งสำคัญ เวลาที่ใช้ในการฝึกอาจจะติดต่อกันนานตั้งแต่ 2 วัน ถึง 4 สัปดาห์ ส่วนวิธีการฝึกจะแตกต่างกันไปตามจุดมุ่งหมายของการฝึก³³

2. การแสดงบทบาทสมมุติ (Role Playing) เป็นการจัดสภาพการณ์เพื่อให้ผู้แสดงมีโอกาสแสดงออกตามธรรมชาติ โดยอาศัยบุคคลิกภาพ หรือเปิดโอกาสให้บุคคลใดแสดงบุคลิกภาพของเขาอย่างอิสระในการรวมกลุ่ม สภาพการณ์การฝึก ผู้ฝึก

³¹สุธีรพันธ์ กรดักษ์, "การฝึกฝนประสาทรับรู้ลึก," วารสารจิตวิทยาคลินิก, ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 (มกราคม, 2516), หน้า 51-63.

³²Tisana Tiansame, op.cit., p. 88.

³³Ibid., pp. 82-83.

จะเตรียมไว้ให้ อาจเป็นเรื่องการขัดแย้งระหว่างบุคคล เสียชื่อเสียงที่เกิดขึ้น ฯลฯ ในการแสดงผู้แสดงจะต้องใช้บทเจรจาและบุคลิกภาพที่เป็นของตนเอง โดยไม่ต้องมีการซ้อมหรือเตรียมการมาก่อนเลย แต่ต้องใช้สมาธิไตร่ตรองจุดหมายที่จำเป็น บางประการ หรือสถานการณ์ที่กำหนดให้ ผู้แสดงอาจมีคนเดียวหรือหลายคนก็ได้ เวลาที่ใช้แสดงควรเป็นช่วงสั้น ๆ ในการวิเคราะห์บทบาทจะต้องอาศัยการสังเกต และอภิปรายเขามามีบทบาทรวมอยู่ด้วย³⁴

การแสดงบทบาทสมมุติ ผู้ที่นำมาใช้คนแรกคือ โมเรโน (Moreno) ชาวเวียนนา เขานำมาใช้ในการบำบัดทางจิต (therapy) และการวิเคราะห์ทางสังคมวิทยา โดยเรียกชื่อว่า "Psychodrama" และ "Sociodrama"³⁵

3. เกมส์และการสร้างสถานการณ์สมมุติ (Games and Simulations) ทิศนา เทียนเสมอ³⁶ (Tisana Tiansame) ได้อธิบายลักษณะของเกมส์และสถานการณ์สมมุติไว้ดังนี้

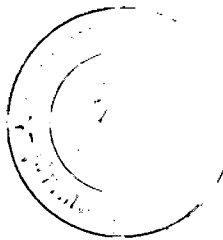
1. การสร้างสถานการณ์สมมุติ (Simulations) เป็นการจำลองสถานการณ์ให้คล้ายคลึงกับความเป็นจริง เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ และเกิดความรู้สึกจริง ๆ ในการจัดสถานการณ์สมมุติ จะต้องอาศัยกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การเล่นเกมส์ หรือการแสดงบทบาทสมมุติ เขามามีส่วนรวมด้วย

2. เกมส์ (Games) เป็นกิจกรรมซึ่งสมาชิกต้องลงมือกระทำด้วยตนเอง ผลจากการมีปฏิสัมพันธ์ในสภาพการณ์ดังกล่าว จะออกมาในรูปการแพ้หรือชนะ โดยจะเน้นในเรื่องการตัดสินใจของผู้เล่นหรือสมาชิกที่มีต่อสถานการณ์สมมุติขึ้น การตัดสินใจของสมาชิกจะขึ้นอยู่กับโครงสร้างหรือกติกาของเกมส์ที่กำหนดเอาไว้ให้

³⁴ Keith Davis, Human Relations at Work (New York : McGraw-Hill Book Company, Inc., 1962), p. 160.

³⁵ Tisana Tiansame, op.cit., pp. 121-122.

³⁶ Ibid., p. 137.

องค์ประกอบของการเล่นเกมส์ คือ

1. กติกา (Rules) เพื่อให้ผู้เล่นเล่นเป็นกลุ่ม เป็นระเบียบเรียบร้อย บรรลุถึงจุดหมายที่ต้องการได้โดยไม่ต้องพะวงอยู่กับสิ่งนอกประเด็น

2. วัธีการ (Rituals) คือ พฤติกรรมบางอย่างของผู้เล่น ซึ่งจะรวมเข้ามาและมีผลต่อบรรยากาศการเล่นเกมส์

3. จุดมุ่งหมายของเกมส์ คือ จุดที่ทุกคนต่อสู้เพื่อให้บรรลุถึง

4. อารมณ์ การแสดงและการใช้ความคิด (An emotional, creative and dramatic one)

4. การแก้ปัญหาเรื่องที่กำหนดให้ (Case Method)

คือ การนำเอาสภาพการณ์หรือปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้ในชีวิตจริงมา ให้บุคคลหรือกลุ่มศึกษา เรื่อง (Case) ที่นำมาศึกษานั้นประกอบด้วยข้อเท็จจริง (Fact) ซึ่งมีรายละเอียดพอที่ผู้ศึกษาจะมองเห็นปัญหาได้อย่างชัดเจนและเกิดทัศนคติต่อปัญหานั้น ต้องมีการเลือกเรื่องราวและปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมกับผู้ศึกษา จะเกิดความรู้สึกเหมือนกับเป็นเรื่องของตน หรือเขาเป็นส่วนหนึ่งที่อยู่ในสภาพการณ์นั้น และปัญหาที่เกิดขึ้นก็เปรียบเหมือนปัญหาของเขาที่ต้องแก้ไข เมื่อสิ้นสุดการวิเคราะห์ปัญหาจะมีการสรุป หรือไม่สรุปก็ได้ เพราะการแก้ปัญหาในเรื่องดังกล่าวไม่มีข้อสรุปที่แน่นอน ดังนั้นจึงเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ศึกษาแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ โดยผู้นำจะไม่แนะแนวทางในการแก้ปัญหาให้³⁷

ปีเตอร์³⁸ (Pigors) เสนอวัธีการฝึกแบบการแก้ปัญหาเรื่องที่กำหนดให้ไว้ 4 วิธี คือ

³⁷ Keith Davis, op.cit., p. 407.

³⁸ Tisana Tiansame, op.cit., pp. 147-150.

1. วิธีการของฮาร์วาร์ด (The Harvard Method) โดยการนำรายงานเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่เกิดขึ้น (Case Report) มาให้ครูเรียนศึกษา มุ่งให้ครูเรียนฝึกแก้ปัญหาจากเรื่องเฉพาะกรณีที่กำหนดให้

2. วิธีการของ Wharton (The Wharton School Method) เป็นวิธีที่นำเอาเรื่องจริง (Live) ซึ่งเป็นรายงานเหตุการณ์ที่เพิ่งเกิดขึ้นหรือกำลังดำเนินอยู่มาศึกษา การใ้วิธีการนี้ผู้ศึกษาจะต้องสนใจข่าวคราวและเหตุการณ์ประจำวันอยู่เสมอ และมีการศึกษาลงนามมาจากงาน การศึกษาวิธีนี้มีลำดับชั้น ดังนี้

1. การนำเรื่องจริง (Live Case) มาแสดงให้กลุ่มทราบแล้วให้สมาชิกทำความเข้าใจปัญหาโดยการซักถามและโต้ตอบ หลังจากนั้นจะให้สมาชิกไปค้นคว้าหาคำตอบมาเสนอกลุ่ม อภิปรายร่วมกันและเขียนรายงานคนละหนึ่งหน้า

2. ผู้ศึกษาเขาพบผู้นำหรือผู้ฝึก เพื่ออภิปรายรายงานของตน ผู้นำจะเลือกรายงานที่ดีที่สุด มาแสดงให้กลุ่มทราบและอภิปรายร่วมกัน

3. วิธีการ เฮนรี-ซินดิเคต (The Henry Syndicate Method) เน้นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์เกี่ยวกับกรณีที่เป็นเรื่องจริง (Live Case) ภายในกลุ่มย่อย ซึ่งอาศัยการสื่อสารที่เป็นวาจา และควรเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร การอภิปรายและการตัดสินใจร่วมกัน วิธีการศึกษามีคณะกรรมการ (Syndicate) ทำหน้าที่ให้คำปรึกษา และมีการกำหนดเรื่องย่อ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาซึ่งอาจเป็นเรื่องเชิงวิชาการ เรื่องที่อาจเกิดขึ้นได้ และเรื่องเกินความจริงซึ่งผู้ศึกษาต้องตัดสินใจเอาเอง

4. วิธีศึกษาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ (The Incidental Method) โดยกำหนดกรณีสั้น ๆ แยกย่อยซับซ้อน และต้องการการตัดสินใจและการตัดสินใจปัญหาาร่วมกัน จุดมุ่งหมายของการศึกษาวิธีนี้คือ เพื่อให้ผู้ศึกษาเข้าใจเรื่องราวาร่วมกัน ซึ่งจะช่วยให้ครูเรียนมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับผู้อื่น และมีความเข้าใจกันกับสังคม (Social Awareness)

5. การอภิปราย (Group Discussion)

การอภิปรายจะมีจุดมุ่งหมายหลายประการด้วยกันคือ เพื่อแก้ปัญหาาร่วมกัน เพื่อให้ทราบความคิดเห็นของคนอื่น ๆ เพื่อให้ทราบความรู้สึกนึกคิดของบุคคลอื่นในแง่ของการ

ยอมรับความรู้ดีและการมีส่วนร่วมในกลุ่ม ตลอดจนการดึงความคิดออกมาเป็นการกระทำ
ร่วมกัน³⁹

มอร์ริส⁴⁰ (Morris) กล่าวว่า การอภิปรายเป็นการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น
หรือหัวข้อที่กลุ่มตัดสินใจร่วมกันโดยสมาชิกจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างเป็นอิสระ และอย่าง
เป็นธรรมชาติ การรวมกลุ่มเพื่ออภิปรายแต่ละครั้ง จะมีสมาชิกในกลุ่มประมาณ 6 ถึง 12 คน
องค์ประกอบสำคัญของการอภิปรายคือ⁴¹

1. สมาชิกในกลุ่ม (Group Members) การอภิปรายที่ดีควรมีสมาชิกที่
มีทักษะในการอภิปรายเป็นอย่างดี และมีผู้นำที่ดี รวมทั้งมีบรรยากาศเป็นประชาธิปไตยที่
ทำให้สมาชิกแสดงความคิดเห็น ความรู้สึกอย่างอิสระ

2. ผู้นำกลุ่ม (Group Leader) เป็นผู้มีบทบาทนำในกลุ่มดำเนินไป
ด้วยดี ผู้นำกลุ่มมีหลายประเภทคือ แบบอิตตาธิปไตย (autocratic) ประชาธิปไตย
(democratic) และแบบตามสบาย (Laissez-Faire) รายงานการวิจัยได้สรุปว่า
ผู้นำแบบประชาธิปไตย เป็นผู้นำที่อำนวยความสะดวกการกลุ่มให้ดำเนินไปด้วยดีที่สุด

ทฤษฎีและความหมายของกลุ่ม

002763

คลินเบอร์ก⁴² (Klineberg) กล่าวว่า "การรวมกลุ่มคือ การที่บุคคลตั้งแต่ 2
คนขึ้นไป มาอยู่รวมกันและมีอิทธิพลต่อกัน" ตรงกับที่ ฮอร์แมน⁴³ (Hormans) กล่าวว่า

³⁹G. G. Standford, B.D. Standford, Learning Discussion Skills Through Games (New York : Citation Press, 1969), p. 15.

⁴⁰P. Bergevin D. Morris, A manual for Group Discussion Participation (New York : The Seabury Press, 1965), p. 12.

⁴¹เยาพา เคชะคุปต์, "กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์สำหรับการสอนในระดับประถมศึกษา,"
(ปริทัศน์พันธครูศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517), หน้า 94.

^{42, 43}Halbert B. Gulley, "The Group in Discussion," Discussion Conference and Group Process (New York : Holt, Rinehart and Winston, Inc., 1963), p. 63.

"กลุ่มคือ การที่บุคคลจำนวนหนึ่งมีการติดต่อสื่อสารกันภายในช่วงเวลาหนึ่ง โดยมีจำนวนสมาชิกพอสมควรที่ทุกคนจะติดต่อกันได้อย่างทั่วถึง"

ฮัลเบอร์ท อี. กัลลี⁴⁴ (Halbert E. Gulley) กล่าวว่า

กลุ่มมีความหมายลึกซึ้งกว่าการที่บุคคลมาอยู่รวมกันเฉย ๆ เท่านั้น แต่การรวมกลุ่มจะต้องประกอบด้วยลักษณะ 3 ประการคือ

1. มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน และวัตถุประสงค์นั้นจะต้องสนองความต้องการของสมาชิกแต่ละคนด้วย
2. ผลของการทำงานจะเกิดจากความร่วมมือของสมาชิกทุกคนในกลุ่ม
3. มีการสื่อสารทางวาจา (Verbal Communication) หรือ มีความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกโดยวิธีใดวิธีหนึ่ง

ในทางจิตวิทยา เกรช (Krech) ครัทช์ฟิลด์ (Crutchfield) และบัลลาเช⁴⁵ (Ballachey) ได้ให้ความหมายของกลุ่มไว้ว่า

กลุ่มหมายถึง การที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปมาพบกันในสภาพต่อไปนี้ คือ

1. มีอุดมคติในการรวมกลุ่มร่วมกัน กล่าวคือ มีความเชื่อคุณค่าและบรรทัดฐาน ซึ่งจะนำไปสู่การกระทำร่วมกัน
2. มีความสัมพันธ์ภายในกลุ่มอย่างเป็นอิสระ และการแสดงพฤติกรรมของสมาชิกแต่ละคนจะมีอิทธิพลต่อกัน

⁴⁴Ibid., p. 62.

⁴⁵John V. Jarolimek, "Developing Skilled Needs in Group Situation," Social Studies in Elementary Education (3d ed.; New York : The Macmillan Company, 1967), p. 195.

กลุ่มย่อย (Small Group)

ชอว์⁴⁶ (Shaw) ได้รวบรวมความหมายของกลุ่มย่อยไว้ 6 ลักษณะ คือ

1. มีการรับรู้และการทำความเข้าใจเกี่ยวกับสมาชิกของกลุ่ม (Perceptions and Cognitions of Group Members) หมายความว่า ในการรวมกลุ่มสมาชิกจะต้องทราบความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกด้วยกัน หน้าที่และลักษณะของการรวมกลุ่ม มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของสมาชิกในกลุ่ม โดยอาศัยการพบปะและการประชุม
2. มีการกระตุ้นและสนองความต้องการ (Motivation and Need Satisfaction) สมาชิกเชื่อว่ากลุ่มจะสามารถสนองความต้องการของสมาชิกแต่ละคนได้ และเปิดโอกาสให้สมาชิกแต่ละคนได้แสดงบทบาทและหน้าที่ของตนในกลุ่มได้ตามต้องการ ซึ่งอาจเรียกการรวมกลุ่มย่อยชนิดนี้ว่า "Active-Oriented Group"
3. มีจุดมุ่งหมายของกลุ่ม (Group Goals) จุดมุ่งหมายที่คล้ายกันทำให้สมาชิกเข้าร่วมกลุ่มกันได้ และเมื่อเขาได้รับผลจากการทำงานตามจุดมุ่งหมายที่ต้องการก็จะเกิดความพึงพอใจในผลลัพธ์หรือรางวัลที่ได้
4. มีการจัดองค์การของกลุ่ม (Organization) โครงสร้างของกลุ่มยอมประกอบควย บทบาท ฐานะ และบรรทัดฐาน และความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่มที่มีต่อกัน
5. มีความสัมพันธ์และพึ่งพากันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม (Interdependency) พลังของกลุ่มยอมเกิดขึ้นจากการที่สมาชิกมีความคล้ายกันและเหมือนกัน (Similarity of Members) ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อลักษณะของกลุ่ม (Group Unique)
6. มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม (Interaction) เช่น มีการติดต่อ

⁴⁶Marvin E. Shaw, "The Nature of Small Group, Group Dynamics,"

สื่อสาร (Communication) ทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ทางวาจา ปฏิสัมพันธ์ทางกาย (Physical Interaction) และปฏิสัมพันธ์ทางอารมณ์ (Emotional Interaction) เป็นต้น การรวมกลุ่มแต่ละครั้งจะมีการปฏิสัมพันธ์แต่ละชนิด ทำให้การรวมกลุ่มของแต่ละกลุ่มมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป

ความหมายและทฤษฎีเกี่ยวกับอัตมโนทัศน์

“อัต” หรือตน (Self) และอัตมโนทัศน์ (Self Concept) ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ตามความหมายที่ โรเจอร์ส⁴⁷ (Rogers, 1965) กำหนดไว้ว่า “ตน” หมายถึงความรู้สึกและทัศนคติต่อตนเอง ซึ่งมีคุณสมบัติดังนี้

1. ตนพัฒนาขึ้นมาจากการปะทะสังสรรค์ระหว่างอินทรีย์กับสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นการสังสรรค์กับผู้อื่น โดยมีการประเมินคุณค่าตนเองทุกครั้ง ดังนั้นตนจะประกอบด้วย ทัศนคติ และค่านิยม

2. “ตน” อาจจะได้รับค่านิยมจากผู้อื่นมา และรับรู้ในสภาพที่บิดเบือนจากความเป็นจริง

3. “ตน” จะพยายามต่อสู้เพื่อให้เกิดความเขารองเขารอภายใน “ตน” เช่น ไม่ยอมรับค่านิยมที่ขัดกับค่านิยมเดิม

4. อินทรีย์จะพยายามแสดงพฤติกรรมไปตาม “ตน” เพื่อให้เกิดการเข้ากันได้

5. “ตน” อาจเปลี่ยนแปลงได้โดยอาศัยวุฒิภาวะ และการเรียนรู้

⁴⁷ Gardner Linzey and Calvin Hall, Theories of Personality

Primary Source and Research (New York : John Wiley and Sons, 1965), p. 478.

เจอร์ซิด⁴⁸ (Jersild, 1954) ได้ให้คำจำกัดความไวเช่นกันว่า "คน" หมายถึง ผลรวมของความคิดและความรู้สึกที่ทำให้บุคคลรู้ถึงความคงอยู่ของตน รับรู้ว่าเขา มีอะไรอยู่ และมีโน้ตทัศน์ว่า เขาคือใคร รวมทั้งความรู้สึกเกี่ยวกับลักษณะนิสัย คุณสมบัติ ของตนเอง

จากนิยามที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่า "คน" นั้นเป็นการเรียนรู้ซึ่งสะสมกันมา ตั้งแต่บุคคลยังเป็นทารก ในขณะที่บุคคลเกิดความต้องการขั้นบุคคลจะพยายามสนองความต้องการเพื่อใหร่างกายเกิดความสมดุล เพราะความพยายามที่จะสนองความต้องการนี้เอง ทำให้บุคคลต้องปะทะสังสรรค์กับสิ่งแวดล้อมทั้งทางวัตถุและสังคม ขณะเดียวกันบุคคลก็ต้องประเมินผลการกระทำของตนเองเทียบกับคนอื่น เพื่อให้พฤติกรรมของตนเป็นไปตาม ปทัสถานของสังคม (Social Norm) เพราะการประเมินผลตัวเองเปรียบเทียบกับคนอื่น นี้เองทำให้เกิดอัตมโนทัศน์ (Self Concept) ขึ้น นอกจากนี้การที่บุคคลอื่น เช่น พ่อแม่ พี่น้อง คอยสั่งสอน ถวายทอดทักคต คานิยม ฯลฯ สิ่งเหล่านี้จะทำให้เด็กเข้าใจตัวเองและ เข้าใจสังคมและสิ่งแวดล้อม ความเข้าใจนี้ทำให้ทารกรู้จักประเมินค่าของสิ่งต่าง ๆ อันเป็น ขั้นแรกเริ่มที่จะทำให้ทารกเกิดอัตมโนทัศน์ได้เช่นกัน

การแบ่งคานของอัตมโนทัศน์

จูไรรัตน์ เปรมษ์เรีัยร (2513)⁴⁹ ได้รวบรวมผลการศึกษานักจิตวิทยา เกี่ยวกับอัตมโนทัศน์ของเด็กวัยรุ่นและโตสรุปว่า เด็กวัยรุ่นตอนปลาย อัตมโนทัศน์ลึกซึ้งกว่า

⁴⁸ Arther T. Jersild, In Search of Self (New York : Teacher College, Columbia University, 1966), pp. 78-79.

⁴⁹ จูไรรัตน์ เปรมษ์เรีัยร, "การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อตนเองของเด็กวัยรุ่นในสถานสงเคราะห์," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต, คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2513), หน้า 18.

เด็กวัยรุ่นตอนต้น อัตมโนทัศน์ของวัยรุ่นตอนปลายจึงสามารถแบ่งออกได้ 4 ด้านคือ

1. ด้านความสามารถ ฐานะบทบาท รูปร่างหน้าตา ความเชื่อถือ คุณค่า
ทะเยอทะยาน ฯลฯ

2. การแสดงออกทางอารมณ์

3. ลักษณะตนเองทางสังคม

4. ลักษณะของตนเองในอุดมคติ (Ideal Self)

การแบ่งนี้สอดคล้องกับที่ โรเจอร์ส⁵⁰ (Rogers, 1965) แบ่งไว้ 3 ด้านคือ

1. ด้านคุณค่าตนเองเกี่ยวกับความสัมฤทธิ์ผล (Academic Value) คือ
ความรู้สึกต่อตนเองในด้านสติปัญญา นิสัยการเรียน แรงจูงใจ แรงกดดันจากทางบ้าน การ
แข่งขัน เกี่ยวกับความสามารถ ฯลฯ

2. ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal Relationship) คือ
ความรู้สึกต่อตนเองในด้านที่เกี่ยวข้องของสัมพันธ์กับคนอื่น และความสามารถในการคบเพื่อน ฯลฯ

3. ด้านการปรับตัวทางอารมณ์ (Emotional Adjustment) คือ ความรู้สึก
ต่อตนเองทางด้านความกดดันทางอารมณ์ ความวิตกกังวลใจ ความสุข ความเครียด ฯลฯ

การเปลี่ยนแปลงอัตมโนทัศน์

ในปัจจุบันนักจิตวิทยาได้ยอมรับแล้วว่า อัตมโนทัศน์ของบุคคลสามารถเปลี่ยนแปลง
ให้ดีขึ้นได้⁵¹ โดยในวัยเด็กระยะต้น ๆ การเปลี่ยนแปลงจะมาก แต่ในวัยรุ่นหรือวัยผู้ใหญ่
การเปลี่ยนแปลงจะลดน้อยลง และยากขึ้น ยกเว้นบุคคลที่มีปัญหาในการปรับตัว
อัตมโนทัศน์ยังไม่เข้ารูปเข้ารอย และวัยรุ่นที่กำลังมีการเปลี่ยนแปลงร่างกายและอารมณ์

⁵⁰Gardner Linzey and Calvin Hall, op.cit., p. 429.

⁵¹Elizabeth B. Hurlock, op.cit., p. 679.

การเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นไ้โดยเช่นกัน⁵²

สาเหตุสำคัญที่ทำให้เชื่อว่าอัตมโนทัศน์เปลี่ยนแปลงได้นั้น สืบเนื่องมาจากการยอมรับว่า บุคลิกภาพของบุคคลเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้นได้⁵³ ทั้งนี้เพราะอัตมโนทัศน์คือ แกนกลางของบุคลิกภาพ ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพจะเกิดขึ้นได้ ต้องมีการเปลี่ยนแปลงอัตมโนทัศน์ก่อน ดังที่เฮอรูลอค⁵⁴ (Hurlock, 1967) กล่าวไว้ว่า "อัตมโนทัศน์เปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพและพฤติกรรมของบุคคลก็เปลี่ยนแปลง" เพราะคนเราจะมีพฤติกรรมและบุคลิกภาพเป็นไปตามที่ตนเองคิดว่าตนเองเป็น⁵⁵

สำหรับวิธีการเปลี่ยนแปลงอัตมโนทัศน์นั้น ไคมีนักจิตวิทยาหลายคนกล่าวถึงไว้มาก เช่น เฮอรูลอค⁵⁶ (Hurlock, 1967) ได้กล่าวถึงการแนะนำหมู่โดยวิธีจิตบำบัด (Psychotherapy) หรือการทำนุบำรุงการบำบัดไคมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น และวิธีการสังเกตและเปรียบเทียบตนเอง (Introspection) จากการอ่านหนังสือนวนิยาย เกลนดินและบีบี⁵⁷ (Glendlin & Beebe) ได้เสนอแนะวิธีการเปลี่ยนแปลงอัตมโนทัศน์ของเด็กไคโดยวิธีจิตบำบัดแบบกลุ่ม (Group Therapy) ซึ่งสอดคล้องกับที่ คิปนิส⁵⁸ (Kipnis, 1970)

⁵² Elizabeth B. Hurlock, Child Development, (New York : McGraw-Hill Company, 1964), p. 715.

⁵³ Elizabeth B. Hurlock, op.cit., p. 676.

⁵⁴ Ibid., p. 678.

⁵⁵ Flora Fenimore, "Reading and Self Concept," Journal of Reading (March, 1968), pp. 447-457.

⁵⁶ Elizabeth B. Hurlock, loc.cit.

⁵⁷ Eugene T. Glendlin and John Beebe, op.cit., p. 26.

⁵⁸ Ira J. Gordon, "Changes in Self Concept in Relation to Perception of Others," Human Development : Reading in Research (Bombay : D.B. Taraporevalasons and Co. Private Ltd., 1970), p. 366.

ที่กล่าวไว้ว่า "การทำจิตบำบัดแบบกลุ่มเปลี่ยนแปลงอัตมโนทัศน์ได้" และสอดคล้องกับที่แมคคีชีและคอยส์⁵⁹ (McKeachie and Doyce, 1966) ที่กล่าวว่า "การทำจิตบำบัดหรือที่โรเจอร์ส (Rogers) เรียกว่า Client Centered Therapy ทำให้ผู้รับการบำบัดรู้สึกตัวเองและยอมรับตัวเอง (Self awareness and Self Acceptance) มากขึ้น และเปลี่ยนแปลงอัตมโนทัศน์ให้ดีขึ้นได้ในที่สุด"

จากเหตุผลที่ได้รับการยืนยันจากนักจิตวิทยา ที่กล่าวมาแล้วทำให้นักจิตวิทยาบางคนเชื่อว่า การฝึกความไวเป็นกลุ่ม (Group Sensitivity Training) หรือกลุ่มบำบัด (Group Therapy) ซึ่งเป็นวิธีหนึ่งของจิตบำบัด⁶⁰ (Psychotherapy) น่าจะมีผลในการเปลี่ยนแปลงอัตมโนทัศน์ของผู้รับการฝึกได้เช่นเดียวกัน จึงได้ทำการวิจัยและรายงานว่าการฝึกความไวสามารถเปลี่ยนแปลงอัตมโนทัศน์ของผู้รับการฝึกให้ดีขึ้นได้ แต่ที่ใ้แก่นักจิตวิทยาบางคนก็รายงานผลการวิจัยว่า ไม่มีผลต่ออัตมโนทัศน์เลย ความขัดแย้งของการวิจัยดังกล่าวเป็นมูลเหตุจูงใจให้ ผู้วิจัยทำการศึกษารื่องนี้เพื่อทดสอบดูว่า การฝึกความไวมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงอัตมโนทัศน์ให้ดีขึ้นได้หรือไม่

การวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแบบทดสอบอัตมโนทัศน์

เหตุผลที่ผู้วิจัยปรับปรุงแบบทดสอบที่คัดแปลงมาจากของ ปีแอร์และแฮร์ริส (Piers and Harris) มาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เพราะผู้วิจัยเชื่อว่าแบบทดสอบชุดของ ปีแอร์และแฮร์ริส

⁵⁹James Wilbert McKeachie and Charlotte Lackner Doyle, Psychology (U.S.A. : Addison-Wesley Publishing Company, Inc., 1966), p. 496.

⁶⁰George C. Thomson, Eric F. Gardner and Francis J. Divesta, Educational Psychology (New York : Appleton-Century Crofts, Inc., 1959), p. 348.

สามารถนำมาคัดแปลงใช้วัดทัศนคติของคนไทยได้อย่างเที่ยงตรงและเชื่อถือได้พอสมควร โดยอาศัยหลักฐานการวิจัยที่ทำในประเทศไทย ดังนี้

สงศรี ศรีมุกดา⁶¹ (2511) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเกี่ยวกับตนเอง กับการสำเร็จทางการศึกษาของเด็กวัยรุ่นทั้งชายหญิง โดยใช้เครื่องมือ The Piers-Harris Children Self Concept Scale ได้ค่าความเชื่อถือได้ของชุด ก.83 และชุด ข.86 โดยวิธีการทดสอบซ้ำกับนักเรียนชายหญิงชั้นม.ศ. 4 จำนวน 80 คน และวิธี Kuder Richardson Formula 21 กับเด็ก 165 คน ได้ค่าสัมประสิทธิ์ชุด ก..86 และชุด ข.88

จุไรรัตน์ เปรมษ์เจริญ⁶² (2513) ได้ศึกษาเรื่องการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเองของเด็กวัยรุ่นในสถานสงเคราะห์โดยใช้แบบทดสอบชุด Piers-Harris Children's Self Concept Scale หาค่าความเชื่อถือได้โดยทดสอบเด็ก ม.ศ. 3 ชายหญิง 60 คน ใช้สูตร Kuder Richardson 21 ได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อถือได้.84

สิทธิโชค วรานุสันติกุล⁶³ (2514) ได้ศึกษาเรื่องมโนภาพเกี่ยวกับตนเองแตกต่างระหว่างตนกับความเข้าใจในการอ่านของเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 โดยใช้เครื่องมือที่คัดแปลงมาจากของปีแอร์และแฮร์ริส (Piers and Harris) กับของ กัทพ์และฮิลล์บรัน (Goughand Heilbrun) ได้คำนวณหาค่าเชื่อถือได้โดยทดสอบนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 จำนวน 63 คน ใช้วิธีทดสอบซ้ำได้ .69 และวิธีแบ่งครึ่งได้ .86 และได้หาค่าความเที่ยงตรงตามโครงสร้าง (Construct Validity) โดยหาค่าความสัมพันธ์

⁶¹ สงศรี ศรีมุกดา, "การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเกี่ยวกับตนเอง กับการสำเร็จทางการศึกษาของเด็กวัยรุ่นทั้งชายและหญิง" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต, คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2511), หน้า 55.

⁶² จุไรรัตน์ เปรมษ์เจริญ, เรื่องเดิม, หน้า 18.

⁶³ สิทธิโชค วรานุสันติกุล, เรื่องเดิม, หน้า 17.

กับแบบทดสอบวัดความเป็นผู้นำและบุคลิกภาพเก็บตัว ไคคาสหสัมพันธ์ .537 และ .366 ตามลำดับ

สมชัย ชินะตระกูล⁶⁴ ได้นำแบบทดสอบของ สิทธีโชก วรานุสันติกุล มาปรับปรุง ให้เหมาะสมกับนักศึกษาวิทยาลัยครู และได้อาศัยความเชื่อถือได้ โดยทดสอบนักศึกษาวิทยาลัยครู 150 คน และใช้สูตร Kuder Richardson 21 ไคคาสัมพันธ์ความเชื่อถือได้ถึง .8945 และได้อาศัยความเที่ยงตรงตามโครงสร้าง โดยอาศัยความสัมพันธ์กับแบบทดสอบวัดความเป็นผู้นำของ สุจินต์ ปรีชาสามารถ ไคคาสหสัมพันธ์ .7123 (N = 120) ซึ่ง แสดงว่า มีความเที่ยงตรงตามโครงสร้างพอสมควร

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายที่จะทดสอบว่า การฝึกความไวเป็นกลุ่ม จะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติอันใดหรือไม่เพียงไร โดยการเปรียบเทียบ ทัศนคติของนักศึกษาวิทยาลัยครูที่ได้รับการฝึก กับที่ไม่ได้รับการฝึกความไวเป็นกลุ่ม

สมมุติฐานการวิจัย

นักศึกษากลุ่มที่ได้รับการฝึกความไวเป็นกลุ่ม จะมีทัศนคติอันคุณค่าตนเอง เกี่ยวกับความสัมฤทธิ์ผล ด้านการปรับตัวทางอารมณ์และด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลสูงกว่า นักศึกษากลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึก

⁶⁴สมชัย ชินะตระกูล, "ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่เกี่ยวกับตน (Self Concept) ความเชื่อแบบฝังใจ (Dogmatism) และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน" (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร, 2517) หน้า 36.

ขอบเขตของการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างประชากร คือ นักศึกษาวิทยาลัยครูเพชรชายและหญิง จำนวน 24 คน อายุเฉลี่ยประมาณ 20 ปี กำลังเรียนอยู่ในระดับ ป.กศ.สูง ปีที่ 1 ปีการศึกษา 2517 ทุกคนเป็นนักศึกษาประเภทอยู่ประจำหอพักของวิทยาลัยครู จังหวัดเพชรบุรี ผู้วิจัยได้สุ่มแยกเป็นกลุ่มดังนี้ กลุ่มทดลอง คือ นักศึกษาวิทยาลัยครู 12 คน ซึ่งได้รับการฝึกความไวเป็นกลุ่ม กลุ่มควบคุม คือ นักศึกษาวิทยาลัยครู 12 คน ซึ่งไม่ได้รับการฝึกความไวเป็นกลุ่ม

2. ตัวแปร (Variables) ที่จะศึกษาคือ

2.1 ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ได้แก่

2.1.1 ประเภทของกลุ่ม คือ กลุ่มทดลองซึ่งได้รับการฝึกความไวเป็นกลุ่ม และกลุ่มควบคุมซึ่งไม่ได้รับการฝึก

2.1.2 การทดสอบ คือ การทดสอบก่อนและหลังการฝึกความไวเป็นกลุ่ม (Pre-test and Post-test) ด้วยแบบทดสอบวัดคอตัมโนทส์ที่ปรับปรุงขึ้น โดยมีการทดสอบก่อนการฝึก (Pre-test) เป็นตัวแปรรวม (Covariate)

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ คะแนนอ้อมโนทส์ 3 ด้าน คือ ด้านคุณค่าตนเองเกี่ยวกับความสัมฤทธิ์ผล การปรับตัวทางอารมณ์และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

3. เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบทดสอบวัดคอตัมโนทส์ที่ปรับปรุงจากของ สิทธิโชค วรานุสันติกุล (2514) เป็นแบบมาตราประมาณค่า (Self Rating Scale) ประกอบด้วยข้อความ 48 ข้อ โดยเน้นการวัดคอตัมโนทส์ 3 ด้านคือ ด้านคุณค่าตนเอง เกี่ยวกับความสัมฤทธิ์ผล ด้านการปรับตัวทางอารมณ์และด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

4. เวลา การฝึกความไวเป็นกลุ่มกับกลุ่มทดลอง ใช้เวลา 4 สัปดาห์ ๆ ละ 3 วัน ๆ ละประมาณ 2 ชั่วโมง

ชอตกลงเบื้องต้น

1. การฝึกความไวเป็นกลุ่มในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึงการฝึกที่อาศัยกระบวนการกลุ่ม (Group Process) ตามวิธีของ ทิศนา เทียนเสมอ (Tisana Tiansame) และเยาวภา เกษะคุปต์⁶⁶ เป็นเครื่องมือกระตุ้นให้เกิดสัมพันธ์ภาพและเป็นขั้นนำไปสู่การอภิปราย และการให้ข้อสังเกตแก่กันและกัน โดยกำหนดให้ผู้รับการฝึกทำกิจกรรมกระบวนการกลุ่มครั้งละไม่เกิน 20 นาทีและมีการอภิปราย ให้ข้อสังเกตแก่กันและกัน ใช้เวลาประมาณ 1 - 2 ชั่วโมง

2. คะแนนอ้อมโนทัศน์ ในที่นี้หมายถึง คะแนนที่วัดได้จากแบบทดสอบชุดที่ผู้วิจัยปรับปรุงขึ้นจากแบบทดสอบวัดอ้อมโนทัศน์ของ สิทธิโชค วรานุสันติกุล⁶⁷ (2514) ที่สร้างจากแบบทดสอบของ ปีแอร์และแฮริส (Pier and Harris) และของกัทท์และฮีลบริน (Gough and Heilbrun)

3. กลุ่มตัวอย่างคือ นักศึกษาระดับ ป.กศ. สูงปีที่ 1 ประเภทอยู่ประจำของ วิทยาลัยครู จังหวัดเพชรบุรีเท่านั้น

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบว่าอ้อมโนทัศน์สามารถปรับปรุงได้หรือไม่ โดยวิธีการฝึกความไวเป็นกลุ่ม

2. ถ้าผลการวิจัยสอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ วิธีการฝึกความไวเป็นกลุ่มจะเป็นเครื่องมือในการฝึกอบรมนักศึกษาวิทยาลัยครู ให้เป็นครูที่มีบุคลิกภาพที่สอดคล้องกับเป้าหมายของการฝึกหัดครู

⁶⁵Tisana Tiansame, op.cit., Appendix.

⁶⁶เยาวภา เกษะคุปต์, เรื่องเดิม, หน้า 193-209.

⁶⁷สิทธิโชค วรานุสันติกุล, เรื่องเดิม, ภาคผนวก.

คำจำกัดความ

การฝึกความไวเป็นกลุ่มคือประสบการณ์การเรียนรู้ที่อาศัยวิธีการกระบวนการกลุ่มที่ให้สมาชิกทำกิจกรรมเกี่ยวกับการใช้สติปัญญา เกี่ยวกับอารมณ์และเกี่ยวกับมนุษย์สัมพันธ์เป็นกลุ่มเล็ก ๆ ภายในช่วงเวลาสั้น ๆ เป็นขั้นนำไปสู่การอภิปรายให้ข้อสังเกตแก่กันและกัน โดยวิธีการวิเคราะห์ประสบการณ์ของสมาชิกในค่านหตุการณ์ การรับรู้ ความรู้สึกปฏิสัมพันธ์ ความไวต่อความรู้สึก ซึ่งจะช่วยให้สมาชิกได้มีความเข้าใจตนเอง และผู้อื่นได้อย่างถูกต้อง อันจะนำไปสู่การพัฒนาบุคลิกภาพให้ดีขึ้น

อัตมโนทัศน์ (Self Concept) หมายถึงความรู้สึก ค่านิยม หรือเจตคติที่บุคคลมีต่อตนเองในค่านต่าง ๆ โดยจำแนกออกเป็น 3 ค่าน ดังนี้

1. ค่านคุณค่าของตนเองเกี่ยวกับสัมฤทธิ์ผล (Academic Value) ได้แก่ ความรู้สึกต่อตนเอง เกี่ยวกับสติปัญญา แรงจูงใจ นิยัการเรียน แรงกดดันทางบ้าน การแข่งขัน ฯลฯ
2. ค่านการปรับตัวทางอารมณ์ (Emotional Adjustment) ได้แก่ ความรู้สึกเกี่ยวกับตนเอง เกี่ยวกับความกดดันทางอารมณ์ ความวิตกกังวล ความสุข ความขุ่นเคือง ความตึงเครียด ความเบื่อหน่าย ฯลฯ
3. ค่านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ได้แก่ ความรู้สึกต่อตนเอง อันเกิดจากการมีสัมพันธ์ภาพกับคนอื่น เช่น ความสามารถในการคบเพื่อน การทำงานร่วมกับผู้อื่น ฯลฯ

นักศึกษาวิทยาลัยครู หมายถึง นักศึกษา เพศชายและเพศหญิงประจำหอพักวิทยาลัย ระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูงปีที่ 1 ของวิทยาลัยครูจังหวัดเพชรบุรี เท่านั้น